

NÄSSJÖ STAD

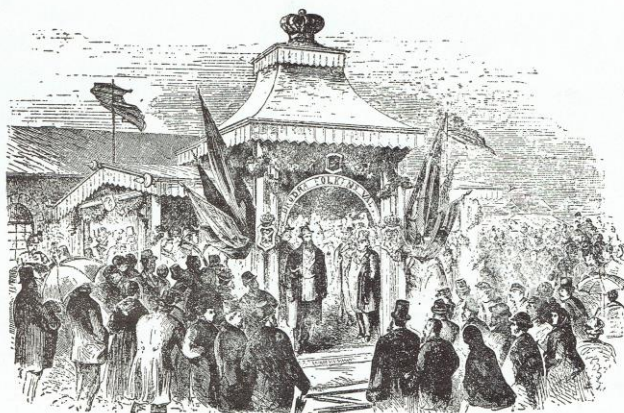
1/1 1914—31/12 1938

Stortorget och norra stadsdelen i början på 1900-talet.

Nässjö samhälle fram till stadsblivandet.

Den 1 januari 1862, således för 77 år sedan, fanns på det område, som nu utgör den centrala delen av Nässjö stad, endast tre bondgårdar, vilka tillsammans utgjorde 1 mantal Runneryd m:o u. En mindre byväg ledde då från Annefors, där landsvägen mellan städerna Jönköping och Eksjö gick fram, till nämnda bondgårdar, och det var säkerligen icke så många, som på denna byväg förrrade sig till det undanskymda Runneryd.

Invigningen av Östra stambanan 1874.

Folkmängden på hemmanet Runneryd utgjorde vid nämnda tidpunkt 57 därstädes mantals-skrivna personer. Femton år senare hade emellertid folkmängden ökat till 1,351 personer, en för då-tida förhållanden ganska betydande ökning.

Den främsta anledningen till den ökning av invånareantalet, som under nämnda tidrymd ägde rum, var utan tvivel byggandet av järnvägar genom våra nejder, vilket under denna tid pågick i forcerat tempo. Det gällde att på kortaste tid realisera de storartade förslag till bättre samfärdsel mellan rikets olika delar, vilka utarbetats av den store järnvägsbyggaren Nils Ericson. På grund av sitt läge

Köpmansgatan på 1860-talet.

Nässjö station 1905.

mitt inne i landet, i det närmaste mitt emellan landets östra och västra kuster samt mellan de betydande städerna Stockholm och Malmö, kom Nässjö redan från början att anses såsom en lämplig plats för anknnytning av järnvägar från Halmstad och Oskarshamn till statsbanenätet.

Den 1 december år 1864 invigdes den så kallade Södra stambanan i sin helhet mellan Falköping och Malmö. Invigningen skedde i Jönköping. År 1873 anknöts Nässjö—Oskarshamns järnväg till statsbanan i Nässjö. Ett år senare, den 17 november 1874, inträffade en stor dag i Nässjö samhälles historia. Nämda dag invigdes i Nässjö Östra stambanan, linjen Nässjö—Katrineholm. Själva invigningshögtidligheten ägde rum i en för ändamålet särskilt uppförd paviljong intill stationshuset. Invigningen förrättades av landets dåvarande konung Oscar den II. Det kan vara värt att här återge de slutord, med vilka konungen avslutade sitt högstämda invigningstal, »Det rum», ytttrade ko-

med nödv.

Bangården i Nässjö.

Järnvägsplanaden på 1890-talet.

Nässjö första gata. (Köpmansgatan.)

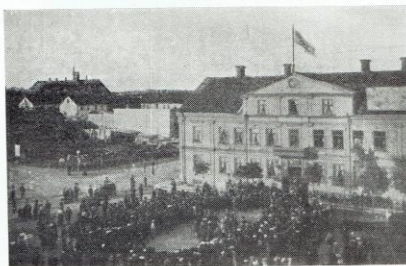
Magasinsgatan, nuvarande Köpmansgatan.

nungen, »på vilket vi i dag samlats och utanför vilket fyra betydande järnbanor sammanstöta och den femte inom kort kommer till, var för ett par tiotal år sedan känt av ett fåtal svenska män och kvinnor. Ett litet hemman låg då okänt vid insjöns strand, där den undagömda viken skjuter in mellan grönskande skogsdungar, men i dag är det välbekant för en var svensk man med anspråk på bildning. Det är ej svårt att uppfatta ett fullbordat storverks betydelse, svårare är det att fatta det, då det blott är en idé. Den starka tron är den, kring vilket tvivlet månghövdat reser sig, de stora företagen de, kring vilket det mest grupperar sig. De tekniska svårigheterna voro icke de svåraste att övervinna, utan det var tvivlet hos de många, som ansågo att järnvägar icke ens voro lämpliga. Ja, må vårt järnvägssystem fullbordat bliva till rikets värn, till landets väl och till folkets förkovran och lycka.»

Sålunda var Nässjö redan år 1874 en betydande järnvägs-knut med fyra järnvägar. Den femte, Halmstad—Nässjö, tillkom under år 1882. Den sjätte järnvägen, Sävsjöström—Nässjö, blev färdig för trafik i slutet av år 1914.

Uppenbart är att järnvägarna varit av utomordentlig betydelse för samhällets utveckling. De hava utgjort den livsnerv, kring vilken samhället grupperat sig och vuxit ut.

Förtjänsten av, att Nässjö samhälle redan från början erhöi ett välordnat gatunät och lämpligt anordnade öppna platser, torde tillkomma kommissionslantmätare S. G. Esping. Denne ägde 1/4 mantal Runneryd, och då det även låg i hans eget intresse att för tomtförsäljningar äga tillgång till en plan härför, upprättade han en karta över hela samhället, vilken karta sedermera kom att ligga till grund för den av förste lantmätare Lindblad upprättade, av Kungl Maj:t år 1881 fast-

Stortorget, stadsbustomten till vänster.

Stortorget, marknad.

ställda kartan över Nässjö samhälle. Vid genomförandet av nya stadsplanlagen visade det sig, att samhället icke behövde ikläda sig några kostnader för lösen av gatumark eller mark, avsedd för allmänna platser.

I och med samhällets utveckling gjorde sig också behovet av föreskrifter rörande bebyggelse och dylikt starkt gällande. I augusti 1873 hölls sammanträde för antagande av byggnadsordning, hälsovårds- och ordningsföreskrifter för samhället. Resultatet härav blev dock negativt. Först år 1879, då länets dåvarande hövding G. Ekström besökte samhället, upptogs dessa frågor till förnyad behandling. Detta resulterade uti, att Kungl. Maj:t på förslag av länsstyrelsen förordnade, att ordningsstadgan, hälsovårdsstadgan, byggnadsstadgan och brandstadgan för rikets städer skulle i tillämpliga delar gälla för Nässjö samhälle. Härigenom var Nässjö municipalsamhälle i verklig-

Järnvägsstationen, Runnerydssjön och stadsdelen Åker.

heten bildat, även om den officiella bekräftelsen härå icke kom förrän år 1898, då ny lag angående tättbebyggda samhällen utkom.

Emellertid visade det sig, att det samhälle, som kom till stånd genom ovan nämnda åtgärder, började utveckla sig på sådant sätt, att det ansågs motiverat att ombilda samhället till köping. I april 1888 ingick samhället till Kungl. Maj:t med anhållan om köpingsrättigheter och samhällets skiljande från Nässjö socken utom i vad avsåge kyrkliga angelägenheter. År 1890 beviljades denna anhållan, men frågan fullföljdes icke. Anledningen till att så icke blev fallet var den, att tanken på att söka stadsrättigheter för samhället började göra sig gällande.

År 1899 beslöt municipalsamhället att hos Kungl. Maj:t ansöka om stadsrättigheter. Municipalsamhället var vid den tiden icke ägare av mer än hälften av hemmanet Runneryd. Först år 1902 blev samhället ägare av även den andra delen. Kungl. Maj:t avslog dock denna första ansökan om stadsrättigheter under motivering, att samhället icke nått den utveckling, att stadsrättigheter lämpligen borde beviljas.